

dílo závažné a opravdové, jest smutným vysvědčením pro ni: dovoluje zase jednou změřiti její ryze náladovou nevěcnost.

Jsme dnes tam, že jaké také vnějškové okreslení lhostejného modelu platí za zákonnou pravdu stylovou, rozšafná bodrost za uměleckou moudrost, nedostatek veškeré umělecké odvahy a síly, vši žhavé výbojnosti tvůrčí za klad. Vyskytne-li se u nás jednou za desetiletí dílo opravdového básnického úsilí, opravdového tvořivého varu, smělé, žhavé a vonné, vrhá se na ně tato kritika s tolikerou sofistikou a takovým farizejským zvrhlictvím a lstivým překrucováním, že jim není rovných nikde jinde na světě, kdežto před takovouto průměrnou knížkou nízkého letu, jalovou a planou, která nic básnicky nechce, dovede se velmi zdvořile pokloniti.

Proto rozebral jsem zde obšírněji tento román a napsal jsem tento projev proti literárnímu penězokazectví.

I

Náš vzácný přítel, osvícený francouzský dějepisec Denis, uvádí, nemýlím-li se, ve svém díle Čechy po bitvě na Bílé hoře v kapitole, v níž obírá se literárním obrozením českým, jako moment svrchovaně významný chvíli, kdy Matice česká počala — platiti pravidelné honoráře literární.

Vzpomněl jsem si na to, když jsem podpisoval před čtrnácti dny apel nového Syndikátu spisovatelského, který zahajuje boj o lidsky důstojnou úroveň hmotného bytí českého spisovatele.

Pokud vím, nebylo před Denisem českého literárního historika, který by si byl povšiml tohoto momentu zdánlivě hmotného a vyvodil z něho důsledky. Musil přijíti Francouz se svým typickým smyslem pro reálnou skutečnost, již uvykl si dávatí do služeb ideálních! Jak jest to bezděky příznačné pro způsob našeho myšlení a hodnocení životního, pro náš hluboce vkořeněný *lžiidealism*! Ano, *lžiidealism*, neboť jím jest mně každý odtahitý požadavek, jehož plnění neusnadňuje se spravedlivým poznáním konkrétní skutečnosti.

Jak jasně vycítil tu Francouz dosah tohoto zařízení; jak pochopil, že tu není nic vedlejšího a vnějškového, nýbrž že se to dotýká samých kořenů literárního života a literární tvorby. Literatura, která visela posud ve vzduchu, stává se věcí životnou a vkořeňuje se pevně v život. Posud hračkou prázdných chvil diletantových stává se zaměstnáním a povoláním odborným, a tím přejímá na sebe závazky opravdového díla v celém dosahu tohoto přísného pojmu. Spisovatel jest uznán vážným *dělníkem*

národním a jasně jest vyřešena povinnost zabezpečiti mu hmotný byt v celku národním. *Nyní leprve* jest přípustno, aby kladly se na něho přísnější požadavky, aby jeho tvorba byla souzena opravdovými sudidly odbornými. Idealism, který nemá reálně hmotného podkladu, jest prázdna fantastičnost, pitvorný mumraj a zvětralá rozmáchlá póza. Kdo jest opravdový idealista, to jest kdo žádá od života nejvyšší tvůrčí výkonnost, nezná a nemůže znáti horšího nepřítele, než jest lžiidealistický fantasta, který chce z chudé, vymrskané půdy nádhernou žeň a od zanedbaného stromu šťavnaté, sladké ovoce.

Ani v životě kulturně národním nic se nedává darmo. A jest možno říci jako všeobecné axioma zejména, že národ má takovou literaturu a takové umění, jakých zasluhuje. Literatura a umění vcelku vracejí — a ovšem i s úroky — lásku a péči, které jim byly půjčeny.

Názor na spisovatele jako na *dělníka*, který jest hoden mzdy své jako každý jiný dělník, není starý: jest to názor opravdu moderní. Ještě romantikům zdál by se rouhačstvím; ještě romantikové pokládali básníka a umělce za bytost neobyčejnou, privilegovanou, výjimečnou, za důvěrníka tajemství nebeských, za soupeře božího, za proklatce předurčeného k zvláštnímu utrpení, na něž mu dává právo jeho genius. Ještě oni dožadovali se pro básníka výjimečného postavení ve společnosti.

My soudíme dnes jinak a myslím správněji. Myslíme, že míti i genia, není nic výjimečného a hlavně nic záslužného, co by opravňovalo k nějaké bohopotě. Jsi-li i náhodou genius, jest to tvou zásluhou tak málo, jako jsi-li stížen padoucníci. Idey musí se projevovati, i vybírají si k tomu určité lidi; genius — bytost rodová, duch lidský — *má spíše lidi než lidé genia*. To jest: člověk-jednotlivec jest jen dočasným a chvilkovým nástrojem takového ducha lidského; dnes ten a zítra onen; a chvilku ten a chvilku onen. Vyslovil-li, co bylo mu uloženo vysloviti, stojí tu stejně bezpomocný, bezradný a oškubaný jako kdokoli z nás a možno i bědnější a bezradnější. Genialita jest opravdu dar chvíle, cosi, co se naprosto nedá konservovati; plamenný jazyk, který se nad

tebou rozžehne, aby za chvíli zhasl a zmizel do nenávratima.

Nesoudíme také, že duševní život básníkův nebo umělcův liší se co do svého obsahu od života jiných smrtelníků. Nikoliv. Básník prožívá totéž, co kdokoli jiný — prostý osudový úděl každého života lidského: několik velikých radostí a vzruchů za život a mnoho hoře, trudu, strážně, žalu. Jen jedno liší jej od ostatních: on dovede vyslovit svých životních prožitků, on dovede jich vtělit v *dílo* — oni ne. Jest tedy v tomto směru a smyslu *dělník*, kde oni jsou nedělníci; v tomto smyslu on tvůrce, oni poživatelé, spotřebovatelé. Jest dělník, tvoří dílo a jako každý dělník má nejen povinnosti, nýbrž i *práva*: práva, aby jeho dílo bylo oceněno a odměněno *po své hodnotě*, po své důležitosti pro lidstvo, jeho prospěch a zdraví. Není dnes podstatného rozdílu mezi opravdovým dělníkem zdánlivě nejnepatrnějším a spisovatelem-umělcem, pokud oba pracují s radostí na svém díle a vkládají se v ně celí, se vši svou vášní bytostnou.

Jak oceniti dílo básnické národohospodářsky na trhu potřeb životních? Je, které se ani nejí, ani nepije, jimž se nemůžeš odít, na němž se nemůžeš ohrát — a které jest ti přece, jsi-li člověk celý a opravdový, stejnou a možno i větší potřebou a nutností? Hodnotnost musí si každé zboží vybojovati; jest to jen výraz obecného přesvědčení o jeho nutnosti a vzácnosti pro život.

Myslím, že při tomto demokratickém pojmání věci nemá se umění čeho báti; naopak: bude oceněno lépe, poněvadž opravdověji než v názoru romanticko-feudálním. Mnohý dvůr dovedl uctívati básníka jako vyšší bytost, ale postarati se o něho i hmotně, odměniti jeho dílo spravedlivě nejednou zapomněl. Básník, který bude oceněn jen jako dělník, nemusí se báti znehodnocení; jeť tvorba umělecká opravdové dílo v nejprůsňejším smyslu slova a dílo nejnutnější pro rozkvět a zdraví lidského rodu.

Jakmile se vytvořila moderní kapitalisticko-měšťanská společnost, ihned ozývá se otázka spisovatelská: spisovatel odhazuje sám pokrytecký nimbus, kterým jej obestřeli, a přihlašuje se jako dělník o své právo. Chce právo, a ne milost; zdravý hmotný byt

pozemský, a ne romantický kult, náladový a nezodpovědný. Není náhodné, že Balzac, první veliký realista románu francouzského, — jemuž bylo dáno vtělit v nesmrtelné básnické symboly moderní kapitalismus a jeho hospodářské úkony, byl zároveň vášnivým bojovníkem za hmotná práva spisovatelská, který sváděl neustále urputné boje s nakladateli před soudem. Cítil se dělníkem pera a bojoval dobrý boj za spisovatelská práva hospodářsko-společenská. Ani na vteřinu neznepokojovala ho hypochondrická myšlenka, že tím snad činí něco nedůstojného, co nesrovnává se s jeho prestiží.

Jak nevzpomenouti v této souvislosti Jaroslava Hilberta? Jeho Kolumbus pohoršoval akademickou kritiku tím, že tak tvrdošíjně stál na tom, aby byl hmotně odměněn za svůj čin objevitelský. Fi, jaký genius! Což nemá se spokojiti slávou u potomstva, vědomím vykonaného činu? To má býti jeho odměnou, ne zlato a úřady. Je pravda, tak to stojí v knížkách; ale v životě bývá to jinak. A v Hilbertově pojetí byla odvaha, která dovedla udeřiti do tváře tyto čítankové *lieux communs*. Tvůrce, objevitel, budiž ve světě hmotném, budiž ve světě duchovním, bude žádati a musí žádati i svůj podíl vlády ve skutečnu hospodářsko-společenském. Jen diletant, který odpoledne nebo večer po kancelářské práci lepí verše nebo literární referáty, smí se objímat s akademickým inventářem gypsových modelů Slávy, Nesmrtelnosti a jiných alegorií a psáti gratis do své obskurní revue — opravdový umělec má povinnosti čestného dělníka a z nich jest i právo *na plný výnos své práce*.

Neboť to musí býti cílem zdravého vývoje hospodářsky společenského i v sociální otázce spisovatelské.

O výnos díla spisovatelova dělili se posud ti, kteří na něm — nepracovali: příživníci, kteří s ním pouze obchodovali. Kniha jako obraz byla předmětem tržní a bursovní spekulace; žili z ní bursiáni a překupníci, ne její tvůrce.

Aby tento poměr se obrátil v spravedlivý přirozený pořádek, budiž starostí nového Syndikátu.

Dobré dílo básnické a umělecké jest síla životodárná a živototvorná právě jako zdravý vzduch, slunce, voda, práce v přírodě a teplo. Nechájou-li toho lidé zcela ještě dnes, pochopí toho brzy, neboť není možno dlouho toho nechápati, aby nepochopení to nemělo zhoubných účinků pro lidství lidstva. A jako dnes jest již obecně nebo skoro obecně jasno, že pečovati o čistý vzduch, o přístup slunečný do škol a bytů, o kousek přírody v městě, o možnost zdravě fyzické práce dětí i dospělých jest věcí *veřejné správy*, tak bude brzy uznáno, že stejně důležitou, ne-li důležitější povinností téže správy jest starati se, aby každému občanu dostalo se možnosti obroditi se, kdykoliv po tom zatouží, dobrým dílem básnickým a uměleckým. Dílo básnické a umělecké bude pak záležitostí veřejnou v témže smyslu, jako jest dnes veřejnou záležitostí strom v městě, lidová lázeň říčná nebo parní, tělocvična, škola nebo modlitebna — veřejné správě bude pečovati o ni právě tak, nebo: dříve a více než o ně. Dílo básnické bude dříve či později, ale jistě v dohledné době, pojato jako přední činitel v obor *národní a obecné zdravotědy*; a teprve od chvíle, kdy se tak stane, bude možno mluvit o opravdové demokracii a o opravdové kultuře demokratické.

Pokud nebude se chápati, že myšlenka básnická jest obecný statek lidství a starost o ni alespoň tak důležitá jako péče o spravedlivé rozdělení vzduchu, světla, zdraví a jiného majetku, o spravedlivou mzdu, potud bude možno mluvit jen o demokratickém barbarství, a ne o demokratické kultuře. Jak jest možno založiti a zachovati opravdovou obec pospolitou bez tmele ideového, bez básníka a myslitele? Jak jest možno vlítí do srdce radost ze života a radost k životu než láskou k tvorbě duchové, účastí v tvorbě duchové, úměrnou silám jednotlivcovým?

Národní obec musí pochopiti, že její přední povinností jest pečovati o dobrou úrodu básnickou a uměleckou a dále o to, jak zpřístupniti její užití co nejvíce každé dobré vůli, jak proměnit

ji v živé tělo a zdravou krev, proudící celým organismem národním a prožehující jej plamenem radostné síly.

Pak s hrůzou a bolestným podivem budou lidé pohlížeti nazpět na dnešní spisovatelské a literární poměry; a budou jim čímsi nepochopitelným. Jakže? Umělecké dílo, básnířské dílo, národní literatura *nebyla* předmětem péče správy obecné a veřejné? Byla ponechána na pospas zájmům jednotlivců a soukromníků; byla předmětem spekulace tržní; bylo hleděno na ni jako na *přepych* a jako s přepychem bylo s ní hospodařeno — s ní, nutností a nezbytností životnou v nejkrásnějším smyslu slova?

Této nové době bude k hrůze i k smíchu, že literát byl soukromou osobou, on, který vedle lékaře, duchovního, učitele a před nimi má být osobou veřejnou, úředníkem největší zodpovědnosti, ale ovšem i největších práv. Této době bude na bolestný smích všechno dnešní hodnocení, lépe znehodnocování díla básnického; a v celé umělecké politice dnešní doby bude viděti to, čím vpravdě jest: maskovanou veřejnou sebevražednost, sebevražednost z nemyslivosti.

Uvažte, prosím: kniha takové vnitřní hodnoty, že není možno vyvážit ji zlatem, a kniha vnitřně pustá a jalová nebo přímo otravná, a obě mají na tržišti stejnou cenu — podle váhy, podle počtu archů potišťeného papíru.

Pak bude nemožný dnešní poměr nakladatelský, spisovatelský: aby spisovatel byl honorován od archu, od stránky, od řádku; a aby mohl žít jen potud, pokud pracuje, to jest pokud popisuje listy papírové, vyrábí knížky. Nová doba pochopí, že toto uspořádání jest tak moudré jako nutiti hladem soumara k větší výkonnosti nebo nemrvením a neoráním pole k větší úrodě. Nikoliv: tato doba pochopí, že duch má svá práva, a z nich jest i právo na mlčení, a že léta mlčení mohou být závažnější a důležitější než léta hovoru a sdílnosti; pochopí i, že napsati některý rok deset stránek může být po případě záslužnější než popsati jich pět set; že *multum* jest cennější a žádoucí než *mulla*; že pravá plodnost jest něco jiného než psavost; že jakost jest mnohem důležitější než kolikost; a že básník má

právo a povinnost k novému dílu teprve tehdy, když se dožil a dotvořil nového vývojového stupně, vyššího a závažnějšího, než byl stupeň předchozí.

Tato nová doba bude bráti spisovatele, jeho život i jeho dílo jako *celek*. Věnuje mu svou důvěru a umožní mu materiálně jeho tvorbu; rok co rok, uveřejňuj si nebo neuveřejňuj knih, bude mu poskytovat toho, čeho jest mu potřebí k hmotnému živobytí. A za to případně bezplatně obci všechno, co básník nebo umělec stvoří. Tak jedině bude moci tvořiti bez spěchu, bez starostí, netýrán a neznepokojován strachem o skývu chleba, a tedy s ideální opravdovostí, s vášnivě pravdivou touhou po dokonalosti, s úsilím celé své osvobozené osobnosti, sjednocené láskou a důvěrou své národní obce. Daleka budiž vás pošetilá myšlenka, že by takto veřejná správa se „ošídila“: že by umělec nebo básník nepracoval a zvrhl se, hmotně jsa zabezpečen, v rozkošníka a požívače. Nikoliv: básník *musí* tvořit, jako strom musí kvést a nésti ovoce. Oběma jest to i nutností, i bytostnou radostí. Ale něco jiného jest tvorba pod bičem hladu, bídy, starostí, strachu, bázně, nepokoje a něco jiného jest tvorba na svobodě, volná, radostná, z překypující vděčnosti, okřídlená láskou ke své národní obci. Jest možno — a přihodilo se snad sem tam v dějinách umění —, že i v nejhorších poměrech hmotných vzniklo veliké nebo krásné dílo umělecké; avšak výjimkou, která potvrzuje pravidlo, že nesčíslný jest počet tvůrčích možností ubitých a zničených dnešním barbarským hospodařením nebo lépe *nehospodařením* uměleckým. *Pak*, v této nové době, odpadnou také případy, které jsou dnes pravidlem: totiž že knihy, jejichž autor bídne živořil, vynesly nakladateli statisíce, obrazy, jejichž tvůrce zmíral hladem a zimou, obohatily obchodníky-překupníky o miliony.

Obec, správa veřejná, bude vypláceti básníku nebo umělci pravidelně a stále roční plat jako kterémukoli jinému úředníku — jako jej vyplácí učitel, kněz, lékař — a všechna díla, jež vytvoří, případnou jí bezplatně v majetek — budou vlastnictvím lidu: budou tištěna v obecních tiskárnách bez výdělečného zdražování a prodávána za nepatrnou výrobní cenu a budou rozvěšována

v chrámech, ve školách, v tělocvičnách, ve veřejných obrazárnách. Kdo při tom pohoří, nebude ani umělec, ani obec národní, nýbrž pouze lichvář a čachrař uměním, překupník, bursián, nakradatel (neboť v řadě případů doporučovala by se jako spravedlivá a věčná tato malá filologická reforma ve slově *nakladatel*).

To jest ovšem budoucnost spisovatelská a umělecká, byť ne nedohledná. Přítomnost, díky lidské pošetilosti, jest ovšem žalostná. Není z ní však jiného východu v dnešní době rváčského a dráčského kapitalismu než cesta, kterou nastupuje Syndikát spisovatelstva českého bojem o spravedlivé zhodnocení knihy, bojem proti jejímu znehodnocování nakladatelem i obecenstvem.

Aby však Syndikát mohl splnit nesnadný a závažný úkol, jehož se podjímá, jest nejprve nutno, aby *sám dovedl správně hodnotit básnická díla*, aby dovedl rozpoznati správně uměleckou a básnickou hodnotu spisovatele, kterého přijímá mezi sebe a jehož zaštiťuje. A tedy záporně: aby nepřijímal ve svůj střed spisovatelů nehodnotných umělecky a básnicky. Na tom ztroskotal se již první pokus o hospodářskou emancipaci českého spisovatele nakladatelsko-družstevný spolek Máj. Spolek stal se literární koterií, které byla vítána každá literární ruka, jen když hověla svým literárním květismem a svou literární bezbarvosť pánům, kteří spolek řídili. Tím většího pozoru, tím větší obezřetnosti jest tedy potřebí při tomto pokusu druhém.

3

Neznáme, na štěstí i neštěstí, vlastní hodnoty *určitého* díla literárního a uměleckého, to jest: nevíme, přináší-li zisk nebo škodu a jaký zisk a jakou škodu vývoji lidstva. Ano zdá se, že tyto pojmy, tato slova čpící kupectvím a kramářstvím nemají smyslu ve vztahu k tomuto nesmírnému ději, který nám uniká a jež i jen představití si žádá marně vši naší obraznosti. Vývoj nekoná se patrně v jednom smyslu a směru, ani jedním proudem, ani v jedné ploše nebo rovině mravní a rozumové, a nemá patrně

ani účelů v běžném smyslu slova. Kdybychom jich mohli poznat, nebylo by vůbec vývoje třeba; a jen to, že jsou možnosti, jichž si nedovedeme vůbec představití a pomyslití, zakládá žádoucnost a přímo nutnost vývoje. Samo naše myšlení jest předmětem vývoje a jeho nepatrnou proměnnou složkou: vývoj přesahá je ve všem všudy.

Avšak zjednodušíš-li si i co nejvíce a přizpůsobíš-li i co nejvíce svému myšlení děj vývojový, vidíš, že nemůžeš o hodnotě nebo nehodnotě určitého díla literárního, o jeho užitku nebo jeho škodě pro něj nic věděti, nic poznati. Jsou díla literární, která mlčí přítomnosti a nejbližší budoucnosti: nedávají jim nic, — aby promluvila tím rozhodněji za třicet, čtyřicet, padesát let. Teprve pak dovinulo se lidství stadia, kdy jest mu čehosi třeba, co může dáti mu právě toto dílo, jež bylo až dosud souzeno zbytečným, planým, jalovým. A naopak: jsou díla, jež pokládá přítomnost za věčná, to jest za díla, jež obsahují něco tak podstatného a jaderného, bez čeho nedá se mysliti příští vývoj lidstva, bez čeho nebude se moci obejítí a čeho bude vždycky potřebovati právě v této sloučenině, — aby se objasnilo, že za čtvrt nebo za půl století zapadlo navždycky. A ani o dilech zdánlivě zřejmě škodlivých není možno říci, neprospívají-li nepřímou; není-li pozdržený vývoj jako na chvíli a zdánlivě zvolněné tempo užitkem pozdějším, není-li jakési *minus* ve směru jednom podmínkou jiného *plus* ve směru druhém. A ani toho nevíme, nejsou-li díla chvilková, ta, jež vzplanula na několik let, aby po několika letech pohasla, stejně hodnotná, to jest stejně užitečná vývoji jako díla t. zv. nesmrtelná. Dílo-efemera vlilo naráz krůpěj svého oleje do chvilkového plamene a žáru životného, až vzplanul a tryskl novou jiskrou, — pro chod světa jest to možno funkce stejně důležitá jako ztypisování některých stránek života v díle t. zv. nesmrtelném.

To všecko jako doklad pro to, že hodnota *určitého* díla básnického, té neb oné knihy, pro vývoj lidský jest nám cosi nepostihlého, nezbadatelného, nedopočitatelného: tak složitý, mnohostranný, různosměrý jest vývoj lidstva. Všecko, co víme, jest jen

to, že *tvorba umělecká* jako *celek a jednotka* jest jen pro vývoj lidský nesmírného významu a dosahu, něco, bez čeho vývoj nebyl by vývojem, nýbrž pouhou změnou; že tvorba jest to, čím se naplňuje, alespoň zčásti, smysl a účel života.

A právě proto, že hodnota určitého uměleckého díla jest nevypočítatelná, stává se předmětem hry a spekulace. Spisovatel, a ještě více obchodník, snaží se přesvědčiti lidi, že knize, již sepsal a vydal, náleží veliká *hodnota*, a následkem toho zvýšená pozornost na trhu a tím také zvýšená *cena*. Hodnota, o níž nemůže nikdo nic věděti a znáti, jež jest již po svém pojmu tajemné životné X, životný zázrak, má býti *měřítkem ceny*, má býti převedena na *peníze*! V tom jest celá hrůzná absurdnost t. zv. spisovatelské otázky, její paradox ve své strašidelnosti až komický a pitvorný.

Autor knihy, její tvůrce a dělník, může míti a *má* míti vědomí o její hodnotě; ale vědomí to jest subjektivně mravní, jest to víra nebo vnitřní přesvědčení, že knize věnoval všecko svou lásku, všecko své úsilí, že dílo živil svým teplem a svou krví a že nemůže býti proto bez hodnoty. Může a má věřiti, že jsou duše a *budou* duše, jimž prospěje svým dílem v rozhodnou chvíli jejich života, jimž podá v parný den jejich žní životních doušek víry, radosti, smíru, lásky. Avšak to všecko jest subjektivní cit, který se možno mýlí. To všecko jest důsledek citu, kterým autor si uvědomuje hodnotu díla *pro sebe*, jeho mravní význam pro svůj růst duševní: neboť tvoře je, musil se překonávati a překonati, musil jíti nad sebe, musil zaklísti v ně mnohou svou minulou malost, bědu, obmezenost; tvoře je, musil dovíjeti se vyššího stupně síly a zdraví duševního, a dovinouti se jich opravdu, jakmile vrhl na papír poslední tečku.

Ale nakladatel? Ale obchodník? Ale překupník? Odkud *ten* může míti přesvědčení o hodnotě díla, které nakládá, které hází na trh, kterým obchoduje? Odpověď není nesnadná: jediné od autora. Autor *přesvědčil* jej nebo lépe *strhl* jej svou subjektivnou vírou v hodnotnost svého díla. Přesvědčení nakladatelovo jest odrazem, reflexem víry nebo vnitřní jistoty spisovatelovy. Kde

jest tomu tak, dobře jest s literaturou. Klobouk dolů před *takovým* nakladatelem a *takovým* obchodníkem! Zde má literární obchod mravní podklad a oprávněnost. Zde jest všecko v pořádku: zde snaží se někdo, kdo jest přesvědčen o vnitřní hodnotnosti díla, zjednati mu i ve vnějším světě, na tržišti, místo a význam, které by jí odpovídaly.

Ale kolik nakladatelů a knihkupců má takový vnitřní důvěrný poměr ke knihám nebo k dílům, jimiž obchodují? Ke *kolika* dílům a knihám může míti *vůbec* člověk takovýto vnitřní poměr lásky a důvěry? Jsi-li opravdový, sotva k desíti, dvacíti, třicíti za život!

Místo toho vidíte nakladatele, kteří *nemohou* míti tohoto přesvědčení o hodnotnosti děl, jež vydávají, prostě proto, že chrlí do světa ze svých tiskacích lisů spousty knih, které ani *nemohli* — přechíst, neřku-li promyslit a uvážit. Vrhají do světa spousty tiskovin, o jejichž vnitřní hodnotnosti již z tohoto fyzického důvodu *nemohou* býti přesvědčeni, a jim snaží se vybojovati na trhu nejvyšší cenu obvyklými bursovními manévry a triky. V tom jest právě celá pitvorná hrůza a děs t. zv. otázky spisovatelské: vnitřní víra a vnitřní mravní přesvědčení tvůrcovo — cosi, čeho není možno se dopíditi, čeho není možno zvážiti, co samým svým pojmem vymyká se měřám, vahám a početním tabulkám lidským — stává se *zbožím*, kterým se spekuluje stejně lstivě a prohn aně na tržišti jako kterýmkoli zbožím jiným, naturálním nebo symbolickým, jako rýží nebo kávou nebo kreditkami nebo jiným papírem bursovním.

Zde jest cosi churavého a zvrhlého, co přímo uráží a mučí pravdivý lidský rozum, když o tom jen chvíli přemýšlí. Zvrácnost jest v tom, že víme, že hodnota určitého uměleckého díla jest cosi nevypočítatelného a že se přece tváříme, jako bychom ji byli zjistili matematicky přesně a spolehlivě až na tři desetinná místa! Což jest jistě nejvyšší škola pokrytectví a farizejství, a víc: nejvyšší škola rouhačství života a jeho tajemství.

A odpomoc tomu? Není jí jinde než v návrhu, který jsem podal minule na těchto místech. Hodnoty určitého díla neznáme, ale

víme, pracoval-li na něm jeho tvůrce s dělnickou opravdovostí a poctivostí čili nic. A pracoval-li takto, jest hoden mzdy své, jako jest jí hoden zedník, jako jest jí hoden oráč, jako jest jí hoden učitel, jako lékař. *Práce* poctivého, odda něho spisovatele nebo malíře není ani snadnější ani méně důležitá než práce učitele učícího děti ve škole psát a číst nebo lékaře ošetřujícího chovance v nemocnici nebo chudobinci nebo soudce urovnávajícího rozepře a zaručujícího obecnou bezpečnost a jistotu právní. *Hodnota* určitého díla uměleckého v pravém přesném smyslu slova, to jest jeho důležitost a význam v rozvoji lidstva, nemůže býtí námi odhadnuta — to jest nad naši schopnost. Avšak správně můžeme si uvědomiti *práci*, již vynakládá autor na své dílo, při čemž třeba míti na paměti, že autor pracuje na svém díle, i když nesedí u stolku a nepopisuje papír. A tuto práci musíme spravedlivě oceniti. Jak? *Tím, že ji umožníme, že ji zabezpečíme* existenčním minimem, které budeme, my obec, my pospolitost, autorovi poskytovatí stále a soustavně, jako je dáváme učitelí, lékaři, soudci, knězi.

Tím a jedině tím odstraní se dnešní pokořující zvrácenosti, které jsou hanbou lidství a národovství. *Hodnota* přestane býtí předmětem — obchodu, výpočtu, lsti, násilí. *Hodnota* nebude kupována a prodávána, hodnota nebude peněžena, nýbrž dostane se jí údělu, jenž jí vpravdě náleží: bude přeměňována spotřebou v život, zdraví, sílu, krásu. Bude tvořiti, nebude vražditi. A teprve takto, jsouc zbavena pout tržiště, bude moci hodnota plně se projevití a vymoci si, co jí právem náleží: podiv a lásku.

Formulková poesie

Žádná formule netvoří, neploďí. Žádná formule nezavěsí na svíslou révu hrozen. Zvyk geniův jest nahražovati ve všem formuli životem.

Ernest Hello

Nedávno vyšla knížečka veršů Miroslava Rutte *Zjasněné oči*. Odložil jsem úmyslně referát o ní, až se vysloví většina literárního tisku, aby bylo možno souditi nejen autora, nýbrž, jak jest slušno a spravedливо, i kritiku. Jsou případy, kdy kritika zasluhuje spíše soudu než autor, a jest znakem našeho slabošství, že se tento druhý soud, mnohdy závažnější soudu prvního, odkládá *ad Kalendas Graecas*.

O knížečce p. Ruttově psaly se, pokud vím, referáty velmi pochvalné. Zdůrazňovalo se v nich zejména, že se zde ke slovu přihlásilo nové mládí, mládí *programové*, mládí, jež *chce* a dovede býtí opravdu mladé, t. j. teplé, prosté, radostné, naivní, bez smutku a mudráctví. Některé recense pozdravují ve sbírečce p. Ruttově nový umělecký styl, styl zdravých mladých smyslův opojených životem, styl naivní, sladký, zákonně přirozený, opak přetíženého verbalismu včerejšího.

Nyní, kdy tedy víš, co máš před sebou, otevři, brachu, s náležitou úctou sešitek p. Ruttův a začti se do něho se mnou.

Sbírečku zahajuje „Rozluka v červenci“, báseň pro autora velmi charakteristická, klíč celé jeho skladby lyrické. Básník vykládá, jak žil dlouho v jakémsi mrzutém konvenčním manželství se svou duší, patrně paní velmi lakomou, která mu nedala ani se najíst („u žebráckého stolu, s něhož jsme po léta drobty jedli spolu“), — žil s ní „lásku chytráckou a chladnou“, až kdysi v létě život, osmahlý tulák, vpadl do jeho příbytku a omámil básníka tak, že pronáší ke své ženě-duši nezdvorné divorçons: „Buď